

GALÁNTAI FEKETE JÁNOS ELVESZETT KÉZIRATAI.

Gr. Fekete János 1799-ben fogadta fel íródeáknak Mátyási József ügyvédet, az imént Gr. Teleki József titkárát. A francia költészet fanatikus rajongója és lelkes művelője csakhamar alkalmat adott arra, hogy titkára áttörje hivatalának korlátait és bizalmas barátjává szegődjék. Szinte saját egyéniségének kiegészítését érezte meg Mátyásiban: közölte vele irodalmi terveit, felolvasta neki költeményeit, sőt szívesen vette, ha titkára itt-ott kijavította kisebb botlásait. Mátyási, aki maga is kiadott versesköteteket, nemcsak tanácsadója és bírálója volt mesterének, hanem állandóan terjesztette is az ő műveit a közeposztály körében. Maga bámuló odaadással szerette mecénását és mindvégig ápolta emlékét.¹

Ilyen őszinte, önzetlen barátság és kölcsönösen egymásba helyezett bizalom láttára megérthetjük, hogy Fekete, belső ösztönzésének engedve, összes kézíratait hűséges titkárára hagyta. E kéziratok további sorsáról mindjárt a Fekete halálát követő évben tudósítja Miller Jakab Ferdinándot, a Nemzeti Múzeum első könyvtárörét Mátyási: lelkiismeretfurdalást érez, hogy azokat nem bocsátotta — legalább lemásolás végett — a «Nemzeti Könyv Társ» rendelkezésére és ezért kárpótlásul jegyzéküket küldi el.

Mátyási már két levelet írt az alább közölt előtt Millerhez 1804 júniusában (az egyiket 18-án, másikat bizonyára még előbb, a nap megnevezése nélkül; Miller tévedésből fordított sorrendben köttette be a leveleket). Mindkettőben az édesanyja tulajdonában levő 22 kéziratról van szó; 100 forintért akarta ezeket eladni a Nemzeti Múzeum könyvtárának. Mivel Miller szaklotta a vételárat, Mátyási rábízta az összeg meghatározását. A jún. 18-án kelt levél szerint utóbb még egy kötet kéziratot talált, így összesen 23-at ajánlott fel a könyvtárnak. Az alább közölt levél arról tanuskodik, hogy Miller elfogadta az ajánlatot.

Tekintetes Tábla Biro és Nemzeti Könyv Tárnok Ur!

Néhai Grof és Generalis Fekete János, maga meg betsülhetetlen tudos Munkáit, nem tsak egy az iránt költ Irása mellett nékem örökségül hagyta volt, hanem még életében valósággalis kezemhez adta, 's én mint Tulajdonos birtam. Azomban az ő halála után történt, hogy akkori meg zavart állapotjában mind környülállásimnak, mind gondolatimnak, azokat a' Fiának, magam el felejthetetlen kárával és a' meg holt Tudós Porának meg bocsát-hatatlan meg sértésével, vissza adtam; ámbár az a' fel tételem volt, hogy vagy le iratás végett, vagy illendő jutalomért magok eredetében, őket a' Nemzeti Könyv Tárnak engedem.

Hogy tehát ez a' nagy hiba valamennyire orvosoltassék, 's az én a' miatt való bánatom enyhíttessék, kívántam leg alább a' T(ekinte)tes Urat tudositani olly kéréssel, hogy Ő Excellentiájának² méltoztasson le irattatáso-

¹ Morvay Győző: *Galánthai gróf Fekete János*, 1903. 186., 238. l. Vö. még Pintér Magyar Irodalomtörténete, IV. 480. l.

² T. i. gr. Széchenyi Ferencnek, a Magyar Nemzeti Múzeum alapítójának.

kat javasolni. Az említett Munkák, a'mennyire emlékezem, e' következendők:

1. Az orleansi szüz, Volterből fordítva.
2. A' Természet törvénye, Blumauertől.
3. Ovidius Szerelem mesterségének fordítása.
4. Esquisse d'un tableau mouvant de Vienne.
5. A' Nemesség Adozásáról.
6. An Kayser Frantz den II-ten.
7. Mon Testament militaire etc.
8. Petits (!) reflexions.
9. Ariosto Orlando Furiosójából 3 vagy 4 ének fordítva.
10. 4 Diaetai Tártyakrol Dissertatiok.
11. 3 Tomus eredeti versgyűjtemény.

A' ki a' boldogult Grofot esmerte, tudhatja, hogy nem tsak hozzá hasonlíthatatlan 's majd minden Scibilékre ki terjedő széles tudománnyal birt, hanem olly talentommal volt fel ékesítve, a' minémüt tsak egyet teremniis, egy Századnak betsületére válik; következésképpen képzelhetni, minéműek légyenek esze szüleményei. Én bátran állítani merem, hogy a' mult század ő hozzá fogható Magyar Horatiust, Anacreont, Tyrtaut, Martialist, Socratet, és Cátot egy személyben nem mutathat. Minden munkáinak veleje a' Jozan Philosophia, ékes magyarságba öltöztetve — Quorum pars magna fui.

Másik, a'miért írással alkalmatlankodni bátorkodom; az, hogy énnekem már szerentsém volt, esztendőttől fogva, a' Nemzeti Könyv Tárt 45 darabokkal, apraját nagyját együtt vévén, szaporítani. A' többít el-mellőzvévén, tsupán a' magam két darab, 's az Atyám 23 darab kéz Írásai iránt esedezem a' T(ekinte)tes Urnak, méltóztasson azoknak oda ajándékozásáról nékem egy attestatumot, magam betsületéértis, de kivált azon okra nézve készíteni 's küldeni, hogy szegény Familiámnak később maradéki is, azon Munkáknak hol létét, utánnam maradando Írásimból tudhassák; s nékiek azoknak látása Eleik követésére ösztönül szolgáljon.

Midőn ezen semmi költsébe nem kerülendő ártatlan jutalmat tellyes bizalommal el várnám, Uri gratiaiba ajánlott, változhatatlan tisztelettel maradtam

A' Tekintetes Urnak
Keckemét d. 22^a Sept. 1804.

alázatos szegény szolgálja
Mátyási József.

U. I. A' midőn 's mit velem parantsolni méltóztatik a' T(ekinte)tes Ur, akar Levélben, akar izenettel, mind a' postánál, mind egyéb alkalmatosságoknál könnyebb és jobb eszközlője leszen parantsolatának, a' N(agyságo)s Vármege házánál lako Cancellista Testvérem.

Boritékon: Tekintetes Nemes Miller Jakab Ferdinánd Urnak, több T. N. Vármegeék Tábla Birájának, Magyar Ország Nemzeti Könyv-Tárnokjának, nékem pedig tapasztalt kegyes Urannak tisztelettel adassék

Pesten.

Fekete János kéziratának jegyzékét emlékezetből állította össze Mátyási; ezzel magyarázhatjuk a becsúszott tévedést: A' *Természet törvényét* nem

Blumauertől, hanem szintén Voltairetől fordította Fekete. Erről a fordításáról be is számol egy Arankához intézett levelében: «Hogy pedig a hajszálhasogatók lássák, hogy két sorú versben is tudok fordítani, az Orleansi Szüzemhez¹ kaptoltam Voltér Természet törvényéről írott poémáját, a'melly ilyen metrumra vagyon véve, úgy mint minden vers firkálásom.² Mátyási nyilván mesterének egy másik fordításával, *Egy valóságot kereső embernek hite ágazataival* cserélte össze, amely csakugyan Blumauertől való és Mátyási felsorolásában nem szerepel.³ A többi munkák közül a jegyzékben 3., 4., 8., 9. és 11. számmal megjelöltekről eddig is tudomásunk volt,⁴ viszont *An Kayser Frantz dem II^{ten} c. költeménye*⁵, továbbá a *Mon Testament militaire*, végül *A' Nemesség Adózásáról* és a «Diaetai tárgyról» írt, bizonyára országgyűlési szereplésének emlékét őrző értekezései ismeretlenek. Reméljük, hogy az irodalomtörténeti kutatás idővel ezeket is napfényre fogja hozni.

Közlő: MAY ISTVÁN.

P. SZATHMÁRY KÁROLY DARABTERVEZETEI.

A jeles regényíró kéziratban maradt naplójával együtt több feljegyzést hagyott hátra egy *Töredékek, vázlatok* c. kötetben, amely megőrizte munkái felsorolását is. E kötet 527. lapján 8 színdarab címét láthatjuk. A 3 első, Kendiek, Csák, Lucanus (kinyomva) a Nemzeti Színházban is előadásra kerültek. Ezeket (s *Az asszony komédiáját*) Kovách Béla is ismerteti⁶. A *Tatárok* c. népszínművét M.-Szigeten, *Mátyás király Erdélyben* c. darabját Kolozsvárt adta elő Molnár György. *Mátyás király Boroszlóban* címmel egy vígjátékot is írt. *Katalin és Mátyás király hibái* c. darabjai az Akadémia könyvtárában vannak.⁷ Ezeken kívül tervezett még *Thököly Imre* címmel egy 5 felvonásos drámát, *István* címmel szintén egy 5 felvonásos drámát, *Az intrikus* címmel egy 3 felvonásos vígjátékot. Ezekről néhány sort fel is jegyzett.

*Az intrikus*ról az 562. lapon ezt írja: Egy ember, ki vidékre megy elbujni s politikai agenst látunk benne. A *Thököly Imréné* a tervrajzát is

¹ Kéziratai a Nemzeti Múzeumban (2181 Quart. Hung.), az alsósztrigovai Madách-levéltárban, az aradi Orczy-Vásárhelyi könyvtárban, a keszthelyi Festetics-könyvtárban és Kolozsvárott vannak.

² Néhai Galánthai Gróf Fekete János Magyar Munkáji. II^{dik} Rész, 94. l., Akad. kéziratár, M. Irod. 73.

³ Ennek kézirata uo. az I. részben található. (M. Irod. 72. 185—93. l.)

⁴ Az *Ars amandi* fordításának kéziratát a Nemzeti Múzeum (152 Quart. Hung.) és az aradi Orczy-Vásárhelyi könyvtár őrzi, a *Petites reflexions* az akadémiai kéziratárban van (M. Irod. 83), az *Orlando Furioso* öt (és nem «3 vagy 4») éneke az Orczy-Vásárhelyi könyvtárban, 3 kötet verse az akadémiai és 2 kötet verse a keszthelyi Festetics-könyvtár kéziratai között, míg az *Esquisse d'un tableau mouvant de Vienne* 1787-ben nyomtatásban is megjelent, h. n. A kéziratok lelőhelyére vö. Morvay i. m., IK. 1901. 27. l.

⁵ Nem lehetetlen, hogy az első a *Mes rapsodies*-ben megjelentek fordítása volt. (*Vers pour mettre au bas du Portrait de l'Empereur Joseph II de l'année 1766, Mes rapsodies*, I. k. 65. l.)

⁶ P. Szathmáry Károly élete és művei. Kolozsvár, 1911. 262—283. l.

⁷ *Katalint* s *Mátyás Erdélyben* címűt Kovách B. csak ép említi (76. l.).